

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.03.120>
УДК 352/354:332

Ірина СТОРОНЯНСЬКА, д-р екон. наук, проф., заступник директора
Державна установа «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долішнього НАН України», м. Львів, Україна
ID orcid.org/0000-0002-0237-1409

Лілія БЕНОВСЬКА, канд. екон. наук,
старш. дослідник, пров. наук. співроб.
Державна установа «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долішнього НАН України», м. Львів, Україна
ID orcid.org/0000-0002-6987-5724

КОНЦЕПТ БАГАТОРІВНЕВОГО ВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОГО ТА МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

Ключові слова: багаторівневе
врядування, узгодження, де-
централізація, субнаціональ-
ний рівень, регіональний і
місцевий розвиток.

Досліджено засади концепції багаторівневого врядування. Здійснено ідентифікацію поняття «багаторівневе врядування» (*multi-level governance*) як процесу ухвалення рішень для досягнення спільно визначених цілей у певних сферах суспільного життя, що охоплює систему інституцій та дій органів публічної влади різного управлінського рівня, скоординованих між собою та представниками приватного і громадського секторів. Рішення ухвалюються полісуб'єктно в інституціалізованому середовищі, більшість акторів якого є формально незалежними, але залежними функціонально. Ухваленню рішень передують формальні та неформальні відносини, що відображаються у консультаціях, переговорах, консенсусах, угодах. З'ясовано особливості трансформації моделі багаторівневого врядування, а саме: зростання ролі субнаціонального рівня, зменшення ієрархічного впливу та посилення горизонтальних зв'язків, мобільність та здатність до вільного переміщення неформальними мережами, посилення співробітництва органів влади всередині самого субнаціонального рівня, інтернаціоналізація горизонтального співробітництва в межах субнаціонального рівня. Виявлено основні виклики впровадження багаторівневого врядування в Україні.

Вступ. У сучасних умовах політичної, соціально-економічної та інституційної трансформації зростає актуальність вивчення багаторівневого врядування в системі регіонального та місцевого розвитку. З огляду на активне впровадження децентралізаційних реформ, необхідність підвищення ефективності публічного управління та прагнення до гармонізації міжрівневих відносин, виникає потреба у переосмисленні ролі кожного рівня влади — національного, регіонального та місцевого — у процесі ухвалення управлінських рішень.

Багаторівневе врядування забезпечує інституційну рамку для координації дій між органами влади, громадянським суспільством і бізнесом, сприяє формуванню горизонтальних зв'язків, посиленню ролі субнаціональних акторів та інтеграції місцевих політик у загальнонаціональний і міжнародний контексти. Особливої ваги ця концепція набуває в контексті європейської інтеграції України, де багаторівневе врядування є фундаментальним принципом політики згуртованості ЄС.

Цитування: Сторонянська І., Беновська Л. Концепт багаторівневого врядування в системі регіонального та місцевого розвитку. *Економіка та право*. 2025. № 3. С. 120—129. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.03.120>

Отже, дослідження особливостей функціонування й трансформації моделі багаторівневого врядування є надзвичайно важливим для забезпечення сталого та збалансованого розвитку регіонів, зміцнення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та ефективної реалізації стратегічних документів регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретико-методологічних засад багаторівневого врядування здійснено у працях таких зарубіжних учених, як Дж. Буковські, С. П'яттоні, К. Склчер [1], Г. Маркс, Л. Хуг [2], П. Шміттер [3], і вітчизняних учених Е. Лібанової, С. Романюка [4], В. Козака [5], О. Ткалі [6]; особливості європейського врядування у контексті багаторівневого врядування відображено у роботах М. Фадеева [7], В. Суворова [8]; становлення демократичного врядування в Україні — у працях П. Надолішнього, Л. Приходченко, С. Саханенко [9], В. Котковського [10], В. Кравціва [11]; особливостей багаторівневого регіонального врядування — у працях І. Дехтярової [12], М. Черняка [13] та ін. Багаторівневе врядування є механізмом ухвалення управлінських рішень через співпрацю та переговори різних державних і недержавних акторів, що дозволяє розширити ресурсне забезпечення розвитку, сприяє відкритості та усуненню соціальних конфліктів. Особливістю багаторівневого управління є його складність, гнучкість, диверсифікованість взаємодій управлінських суб'єктів та динамічність розвитку. З огляду на це, процеси багаторівневого врядування потребують поглиблених досліджень у різних напрямках, зокрема й у контексті регіонального розвитку.

Метою статті є теоретичне обґрунтування концепту багаторівневого врядування, з'ясування особливостей і викликів імплементації багаторівневого врядування на субнаціональному та локальному рівнях управління.

Виклад основного матеріалу. До зародження концепції багаторівневого врядування (*multi-level governance* — *MLG*) в економічній науці домінували дві теорії: неофункціоналізму та інтерговерменталізму. Основні відмінності між ними полягали в ідентифікації акторів та їх ролей у процесі врядування.

У теорії інтерговерменталізму актори потрапляли в пастку своїх інституціональних ролей і завжди діяли на користь інститутів, які вони

представляли. У теорії неофункціоналізму акторів урухомлювали лише потужні економічні та соціальні сили ринку.

Теоретичним підґрунтям формування концепції багаторівневого врядування стали доктрини врядування (добре врядування, демократичне врядування), парадигма глобального врядування й теорії мереж. В основу концепції демократичного врядування покладено розуміння: а) держави як основного політичного інституту суспільства, утворюваного суспільством задля забезпечення свого збереження і подальшого поступу та безпосередньо йому підконтрольного; б) місцевого самоврядування як окремої ланки публічної влади, що реалізується на локальному рівні на усій території країни, і його утвердження відповідає вітчизняній традиції врядування; в) громадянського суспільства як основного джерела і суб'єкта суспільної самоорганізації. Ця концепція відображає перехід від системочентричної парадигми до людиноцентричної.

Доктрина глобального врядування передбачає заміну традиційних ієрархічних форм управління мережевими з метою задоволення інтересів у глобальному вимірі. Узагальнене визначення глобального врядування запропоновано Т. Вайсом та Р. Такуром: «глобальне врядування — це комплекс формальних та неформальних інститутів, механізмів, відносин та процесів, що співіснують один з одним та поширюються на держави, ринки, окремих громадян та організацій, що представляють як урядові, так і неурядові сектори, через які на глобальному рівні визначаються колективні інтереси, встановлюються правила та обов'язки, вирішуються суперечки» [14].

За теорією мережевого суспільства М. Кастельса, зміни у виробничих відносинах мають призводити до трансформації суспільних відносин та їх принципів, зокрема між суспільством та державою, які набуватимуть мережевого характеру. Завдяки цьому мережеве суспільство (*Network Society*) — це суспільство, де преважують не ієрархічні моделі, а соціальні мережі [15, с. 500—509]. Значну роль у формуванні такого суспільства відіграють сучасні комунікації, особливо мережевого типу на зразок інтернету. Основні принципи мережевого управління, згідно з теорією мереж:

1) урядові інститути не повинні здійснювати більшого впливу на публічну політику за неурядові інститути;

2) урядові структури, бізнес і структури третього сектору є рівноправними партнерами в управлінських мережах, що створені для розроблення та/або реалізації публічної політики у різних суспільних сферах;

3) діяльність держави з управління мережею виключає використання механізмів примусу й тиску, а орієнтована на створення належного середовища функціонування наявної мережі, підвищення якості взаємовідносин поміж її учасниками, подолання бар'єрів їх комунікації, стимулювання інтенсивної взаємодії;

4) в окремих ситуаціях держава може втручатися в активність мережі з метою її модифікації, використовуючи інструменти впливу «другого покоління»;

5) орієнтація на пошук консенсусу, переговори, нівелювання конфліктних ситуацій серед учасників мережі, які можуть мати конкурентні інтереси;

6) спільне розв'язання проблем, узгодження інтересів;

7) менеджером мережі можуть виступати не лише урядові, а й неурядові інститути [5].

Часом зародження концепції *MLG* можна вважати дев'яності роки XX ст. Саме тоді Г. Маркс уперше запропонував її як основу розуміння деяких змін в ухваленні рішень в ЄС. Він звернув увагу на ті моменти, що не розглядалися і не сприймалися у рамках попередніх теорій: *на погляди, бажання й інтереси реальних акторів*, які, на його думку, є головною рушійною силою на усіх рівнях вироблення політики [2]. У практику концепцію *MLG* вперше було імplementовано в механізмах політики згуртованості ЄС, а згодом і в інших сферах, зокрема у сфері охорони довкілля.

Говорячи про концепт *MLG*, доцільно розрізняти співвідношення понять «управління», «врядування», «урядування». Різні науковці по-різному трактують ці поняття. Насамперед немає єдиного перекладу українською поняття «*governance*»: використовується термін «врядування». Українські науковці зазвичай термін «*governance*» пов'язують із системою державного управління, а саме для характеристики взаємодії між органами влади національного, регіонального, місцевого рівнів та з іншими стейкхолдерами щодо формування державної політики [3].

І. Дегтярьова, розглядаючи типові характеристики управління та врядування, зводить їх

в основному до відмінностей між централізованим управлінням (ієрархічна модель, наявність керівника, принципи централізації, примус, авторитет) та децентралізованим (мережева модель, відсутність єдиного центру, принцип децентралізації, добровільність, довіра) [12].

Під «управлінням» розуміють процес участі в державній політиці, коли державні органи приєднуються до інших, а інші представляють різні інтереси [7]. Врядування ж є механізмом ухвалення управлінських рішень. М. Фадеєв так розглядає різницю між урядуванням та врядуванням: урядування — це те, що роблять уряди, а врядування намагається пояснити й проаналізувати, як уряди роблять свою роботу, зокрема як уряди співпрацюють з іншими акторами — з громадським та приватним сектором.

Е. Лібанова та С. Романюк відносять *governance* до управлінської категорії, наголошуючи на таких ключових характеристиках поняття, як ухвалення рішень (центральний елемент процесу управління) різними суб'єктами (полісуб'єктне управління). Учені наголошують, що загальним знаменником усіх дефініцій є підхід до *governance* як до інституціоналізованого управління. Власне інституції, як правила гри у суспільстві, визначають шляхи, якими рішення ухвалюються та реалізуються [4].

Отже, основна мета багаторівневого урядування полягає в тому, щоб залучити всіх суб'єктів (будь то національні уряди, зацікавлені групи, регіональні або місцеві органи влади, громадські інституції, експерти, населення тощо) до управління та ухвалення рішень.

Важливим моментом у багаторівневому врядуванні вважаємо те, що органи влади є лише одним із суб'єктів, залучених до процесу ухвалення рішень, а інші — громадські, приватні актори — не є пасивними цілями та об'єктами державного регулювання, а виступають повноправними суб'єктами ухвалення управлінських рішень, що й розкриває суть поняття «*governance*». Отже, влада не лише поширюється на кілька рівнів, але частково передається «неурядовим акторам». У цьому випадку актори перебувають у комплексних взаємовідносинах та є **формально незалежні, але взаємопов'язані функціонально**.

Ф. Шмідт у своїх дослідженнях [16] розглядає багаторівневе врядування як «угоду щодо прийняття зобов'язуючих рішень, до якої залучаються безліч політично незалежних або взає-

мозалежних акторів — приватних і урядових — на різних рівнях територіальної організації щодо безперервного обговорення / застосування й де не закріплюється виключна політична компетенція за будь-яким з цих рівнів і де не встановлюється суворі ієрархія політичної влади». Тут акцентовано увагу, що актори належать до різних рівнів територіальної організації, але особливість у тому, що відбувається **розмивання меж цих рівнів**. Розмивання меж відбувається також між публічним та приватним секторами, що зумовлено втягуванням до системи врядування неурядових акторів різного рівня й типу територіальної організації.

Деякі із західних дослідників вважають, що розмивання меж відбувається у трьох площинах: між зовнішнім та внутрішнім, центром і периферією, державою та суспільством [17, 18]. Якщо представити ці виміри як осі, то утворюється концептуальний простір багаторівневого управління. У точці збігу трьох осей розташований такий тип публічного управління, який передбачає повноту влади в урядових структурах. Перша вісь (вимір «центр — периферія») показує рух від централізованого до децентралізованого типу врядування. Друга вісь (вимір «зовнішнє — внутрішнє») — рух від субординації до кооперації у взаємовідносинах. Третя вісь (вимір «державна — суспільство») показує рух від чіткого поділу публічного та приватного до феномену державно-приватного управління. Чим далі від початку, тим більше груп акторів задіяні в ухваленні та реалізації рішень.

Проведене дослідження допомогло ідентифікувати поняття «багаторівневе врядування» (*multi-level governance*) як процес ухвалення рішень і дати відповідь на головні запитання (рис. 1): хто ухвалює рішення, як (на яких засадах) відбувається процес ухвалення рішень та про які рішення йдеться?

Вертикальна взаємодія охоплює різні рівні публічної влади: наднаціональний (міжурядові інституції), національний (уряд, парламент, міністерства, інші центральні органи влади); регіональний і місцевий (органи державної влади регіонального рівня, органи місцевого самоврядування, агенції регіонального розвитку, муніципальні структури, інші регіональні органи влади) та локальний рівень (комунальні підприємства та установи). На кожному з цих рівнів формується горизонтальна взаємодія між державним, приватним і громадським сектора-

ми. Особливість сучасного розвитку — послаблення ієрархічного впливу та посилення горизонтальних зв'язків між суб'єктами управління.

Рішення ухвалюються полісуб'єктно в інституціалізованому середовищі, більшість акторів якого є формально незалежними, але залежними функціонально. Ухваленню рішень передують формальні та неформальні відносини, що відображаються у консультаціях, переговорах, консенсусах, угодах та ін.

Отже, проведення дослідження дає змогу ідентифікувати **багаторівневе врядування** як процес ухвалення рішень для досягнення спільно визначених цілей у певних сферах суспільного життя, що охоплює систему інституцій та дій органів публічної влади різного управлінського рівня (наднаціонального, національного, регіонального, місцевого і локального), скоординованих між собою та представниками приватного й громадського секторів.

Важливою рисою сучасної трансформації моделі багаторівневого управління є зростання ролі субнаціонального рівня. Відбувається це через певні причини та сучасні тенденції, серед яких доцільно зупинитись на таких:

1. *Місцевий рівень управління найбільше наближений до населення*, що допомагає найкраще розуміти потреби населення та залучати його до процесів ухвалення рішень. Органи місцевого самоврядування відповідають за надання більшості послуг соціальної, житлово-комунальної сфер, адміністративних послуг. Окремі послуги можуть надаватись у межах кількох рівнів одночасно або доповнювати повноваження іншого рівня влади. Також у межах одного рівня різні органи місцевого самоврядування можуть об'єднуватись для надання послуг, уклавши договори міжмуніципального співробітництва. Інституційна спроможність ОМС визначається такими чинниками: актуалізована нормативна база щодо функціонування ОМС; структура ОМС і повноваження підрозділів; кадрові забезпечення, мотивація та повноваження посадових осіб; досвід проектної діяльності. Основними принципами багаторівневого врядування є відкритість, прозорість, підзвітність, що досягається на місцевому рівні завдяки використанню таких інструментів, як е-демократія, партисипація.

2. Г. Марксом було підмічено, що в рамках єдиного європейського простору склалась ситуація, коли національні уряди втрачають тра-

Рис. 1. Ідентифікація поняття *multi-level governance* як процесу ухвалення рішень

диційну роль посередника між наднаціональною та субнаціональною владою. Структури наднаціонального та субнаціонального рівнів починають взаємодіяти напряду. Так були сформовані вертикальні зв'язки між Європейською комісією (наднаціональною структурою) і публічною владою субнаціонального рівня. Наприклад, при Європейській комісії діє дорадчий орган Комітет регіонів, що складається із представників європейської регіональної й міс-

цевої влади. Комітет консультує з питань, що стосуються місцевої влади й регіональних адміністрацій, а саме: регіональна політика, питання охорони довкілля, освіти й транспорту. Іншим прикладом інтернаціоналізації субнаціонального рівня управління є налагодження органами місцевого самоврядування зовнішніх зв'язків з партнерськими неурядовими організаціями. Це можуть бути спільні робочі групи чи конференції, стажування, підготовка спільних проєктів

для залучення донорського фінансування, спільні фестивалі чи культурні обміни тощо.

3. Важливою особливістю багаторівневого врядування є *зменшення ієрархічного впливу та посилення горизонтальних зв'язків*, що особливо яскраво виявляється на нижчих рівнях управління. Приватний сектор і громадське суспільство перетворюються з пасивних об'єктів державного регулювання у повноправних суб'єктів ухвалення управлінських рішень. На різних рівнях управління відбувається залучення неурядових суб'єктів громадського сектору, як-от громадські організації, благодійні фонди, адвокати, профспілки, ініціативні групи, та приватного сектору у формах державно-приватного партнерства, аутсорингу, субпідряду тощо. Такі учасники можуть як формально, так і неофіційно долучатись до процесу ухвалення рішень, що стосуються спільних інтересів місцевого / регіонального розвитку. Для взаємодії використовують такі інструменти: переговори, процедури, угоди, консенсус, співробітництво. Важливу роль в ухваленні рішень відводять неформальним інститутам і нормам, що усталені в суспільстві.

До процесу багаторівневого врядування можуть долучатись не лише організації, але і окремі мешканці через механізми прямої демократії (запуск законодавчих ініціатив чи референдумів), механізми участі (консультації, спільне ухвалення рішень, громадські бюджети), звертатися із пропозиціями та скаргами до місцевих органів влади.

4. *Відбувається формування «внутрішніх мереж»*, за допомогою яких органи влади спроможні відреагувати на нові виклики. Внутрішні мережеві працівники можуть виконувати різні формальні ролі: управління та навчання персоналу, технічні роботи або навіть керування відділом. Їх характерною рисою є мобільність та здатність до вільного переміщення неформальними мережами, які є в усіх організаціях. Вони відіграють ключову роль у донесенні нових ідей та практик до керівників підрозділів. Внутрішні мережеві працівники відіграють роль наставників, внутрішніх консультантів і «мозкових центрів», допомагаючи керівникам місцевих підрозділів розв'язувати рутинні проблеми, які заважають упровадженню змін. Але їх важливість часто недооцінюють навіть ті, хто працює поряд, оскільки вони зазвичай не займають керівних посад в управлінській ієрархії [13].

5. *Посилюється співробітництво органів влади всередині самого субнаціонального рівня* — між-муніципальне та регіональне співробітництво. Міжмуніципальне та регіональне співробітництво є формою, за якої два чи більше муніципалітетів або регіонів працюють разом для досягнення спільних цілей та розв'язання спільних проблем. Міжмуніципальна співпраця може мати багато різних форм, зокрема спільне надання послуг, спільне управління та регіональне планування. Муніципалітети можуть об'єднатися, щоб управляти громадськими об'єктами чи послугами. Таке співробітництво допомагає реалізовувати масштабніші проекти, зменшуючи трансакційні витрати. Так, кілька муніципалітетів / територіальних громад можуть об'єднатись для створення спільного полігону ТПВ, будівництва сміттєпереробного заводу, тобто «непідйомних» завдань для однієї громади [19].

6. Ще однією особливістю є *інтернаціоналізація горизонтальної взаємодії в межах субнаціонального рівня*, що виявляється не лише у партнерських відносинах органів влади різних країн, а й проєктній діяльності щодо розв'язання спільних проблем (міжнародне територіальне співробітництво, зокрема транскордонне), адже транскордонні регіони часто мають спільну історію, характеристики, ресурси та виклики через їхню близькість до кордону. Спектр форм співпраці є доволі широким: від простого форуму для обміну та координації певної політики, що становить спільний інтерес, до управління спільними проєктами та інфраструктурою. Управління спільними проєктами та інфраструктурою, як правило, вимагає конкретних загальних рамок і спеціальних правових домовленостей. На сьогодні створено понад 80 таких єврорегіонів з різними формами та назвами, що охоплюють субнаціональні рівні влади. Створення транскордонних домовленостей під відповідальність субнаціональних рівнів влади заохочується з 1980 р., з ініціативи Ради Європи. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або органами влади (Мадридська конвенція) стала першим кроком до визнання та сприяння структурам транскордонного співробітництва, заснованим на публічному праві [20].

Попри підвищення рівня демократизації, успіх проведених реформ упровадження моделі

багаторівневого врядування в Україні супроводжується низкою **викликів**, зокрема на регіональному та місцевому рівнях, а саме:

1. Зменшення ієрархічних впливів і розширення сфери застосування горизонтальних зв'язків потребує соціальної та політичної зрілості громадян та суспільних інститутів, усвідомлення ними своєї ролі у розвитку громад / регіонів, готовності долучатись до визначення стратегічних напрямів розвитку, ініціювати компанії, проекти тощо. На жаль, громадське суспільство в Україні знаходиться лише на стадії формування, а рівень довіри до влади у суспільства невисокий. Досить часто спостерігається формальне проведення владою консультацій із громадськістю, неврахування її пропозицій під час розроблення й ухвалення управлінських рішень, створення «кишенькових» громадських рад та імітаційної громадської діяльності.

2. Посилення горизонтальної взаємодії, впливу мережевого управління може сприяти розвитку політичних та соціальних конфліктів. Йдеться про те, чи має право та чи інша група індивідів ухвалювати колективно обов'язкові рішення, чи не будуть такі рішення економічною чи політичною рентою цих еліт? На сьогодні в країні сформована велика кількість територіальних громад з низькою спроможністю, і не лише фінансовою, але й інституційною спроможністю ОМС. У цьому випадку місцеві еліти можуть бути надто «сильними» та змушувати владу здійснювати політику свого збагачення [4].

3. Проблеми вертикальної взаємодії між рівнями влади виникають через неузгодженість розподілу повноважень та фінансового забезпечення, труднощі у визначенні відповідальності за певну політику та рішення та, як наслідок, перекладання відповідальності між рівнями влади; дублювання функцій різними рівнями влади.

4. Політика багаторівневого регіонального врядування реалізується через розроблення стратегій, проектів державно-приватного партнерства, програм тощо. Викликом для місцевого та регіонального розвитку є: а) відсутність / недостатня координація між різними рівнями управління та сферами діяльності, проявом якої є неузгодженість програмних документів (програм, стратегій), розроблених на різних рівнях управління та у різних сферах; б) відсутність інтегрованого підходу до політики місцевого розвитку, що зумовлює посилення дисбалансу між секто-

ральною, просторовою, фінансовою складовими забезпечення розвитку; в) поява документів, що дублюють один одного: плани відновлення громад і регіонів, програми комплексного відновлення території громади / регіону, концепції інтегрованого розвитку території громад, що дискредитує систему планування місцевого та регіонального розвитку [13].

5. Викликом для України в умовах війни стало створення військових адміністрацій, що зумовлює посилення централізації влади. Проблемою у відносинах між центральною та місцевою владою є дублювання повноважень військових адміністрацій і ОМС, нечіткість норм чинного законодавства щодо цього.

6. Багаторівневе врядування як узгоджений процес ухвалення рішень потребує становлення інституційного середовища регіонального розвитку. Таке середовище в Україні характеризується низкою проблем: багато створених територіальних громад не мають достатнього кадрового, організаційного та технічного потенціалу для реалізації повноважень; попри децентралізацію, громади залишаються значною мірою залежними від трансфертів з державного бюджету; недостатньо розвинені механізми залучення інвестицій на місцях; часті зміни законодавства, адміністративні реформи та реорганізація органів виконавчої влади призводять до втрати наступності та досвіду тощо.

Висновки. Багаторівневе врядування слід розглядати як процес ухвалення рішень для досягнення спільно визначених цілей у певних сферах суспільного життя, що охоплює систему інституцій та дій органів публічної влади різного управлінського рівня (наднаціонального, національного, регіонального, місцевого і локального), скоординованих між собою та представниками приватного і громадського секторів. Важливим моментом є те, що суб'єкти громадського і приватного секторів перестають бути пасивними цілями та об'єктами державного регулювання, а виступають повноправними суб'єктами ухвалення управлінських рішень, що і розкриває суть поняття «*governance*».

Вертикальна взаємодія охоплює наднаціональний, національний, субнаціональний та локальний рівні. На кожному з них формується горизонтальна взаємодія між суб'єктами державного, приватного та громадського секторів. Особливістю сучасного розвитку є розмивання меж між рівнями управління, послаблення ієрар-

хічного впливу та посилення горизонтальних зв'язків між суб'єктами управління. Рішення ухвалюються полісуб'єктно в інституціоцізованому середовищі, більшість акторів якого є формально незалежними, але залежними функціонально. Ухваленню рішень передують формальні та неформальні відносини, що відображаються у консультаціях, переговорах, консенсусах, угодах.

Трансформація моделі багаторівневого управління відбувається в напрямі посилення ролі субнаціонального рівня, це насамперед зумовлено тим, що національні уряди втрачають традиційну роль посередника між наднаціональною та субнаціональною владою, а структури наднаціонального та субнаціонального рівнів починають взаємодіяти напряду.

Упровадження моделі багаторівневого врядування в Україні супроводжується низкою викликів, а саме:

1. Розширення горизонтальних зв'язків потребує соціальної та політичної зрілості грома-

дян і суспільних інститутів, а громадське суспільство в Україні знаходиться лише на стадії формування.

2. Існує небезпека політичних та соціальних конфліктів, лобіювання приватних інтересів там, де місцеві еліти є надто «сильними», а ОМС інституційно неспроможними.

3. Відсутність координації між різними рівнями управління та сферами діяльності призводить до продукування неузгоджених програмних документів.

4. Після проведених у країні реформ функціонує багато фінансово та інституційно неспроможних громад, які слабо використовують інструменти багаторівневого врядування, як-от е-демократію, партисипативне управління, та не здатні залучати інвестиції, донорське фінансування під реалізацію проєктів;

5. Доволі слабо сформоване інституційне середовище регіонального розвитку в умовах війни лише послабилось через законодавчі обмеження та необґрунтовані реформування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Bukowski J., Piattoni S., Smyrl M. Between Europeanization and Local Societies: The Space for Territorial Governance. Lanham: Rowman & Littlefield, 2003. 272 p.
2. Hooghe L., Marks G. Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-Level Governance. *American Political Science Review*. 2003. Vol. 97 (2). P. 233—243.
3. Schmitter P. Democracy in Europe and Europe's Democratization. *Journal of Democracy*. 2003. № 14. P. 70—79.
4. Лібанова Е., Романюк С. Концептуалізація полісуб'єктного управління в соціальних відносинах. *Демографія та соціальна економіка*. 2023. № 3 (53). С. 33—50.
5. Козак В.І. Модернізація публічного управління на засадах мережевого підходу. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 1. С. 14—21.
6. Ткаля О.В. Розуміння належного врядування за сучасних умов. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2020. Т. 31 (70). Ч. 2. № 2. С. 125—130.
7. Фадеев М. Особливості європейського управління в контексті багаторівневого врядування. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. 2023. № 2. С. 140—144.
8. Суворов В.П. Багаторівневе управління в контексті реалізації європейських політик щодо розбудови України на субнаціональному рівні. *Державне будівництво*. 2023. № 1 (33). С. 119—129.
9. Багаторівневе управління (multi-level governance) в умовах модернізації публічної влади і становлення демократичного врядування в Україні: колективна монографія / уклад.: М.М. Іжа, П.І. Надолішній, Л.Л. Приходченко, С.Є. Саханенко та ін.; за заг. ред. Л.Л. Приходченко. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2020. 480 с.
10. Котковський В. Багаторівневе управління як механізм розробки та реалізації державної політики. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. № 4. С. 21—25.
11. Кравців В. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього», 2016. 100 с.
12. Дегтярьова І.О. Багаторівневе регіональне врядування та багаторівневе регіональне управління: аналіз співвідношення сутнісних характеристик. *Держава та регіони*. 2016. № 2 (54). С. 132—136.
13. Черняк М.Є. Напрямки модернізації багаторівневого врядування у контексті регіонального розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 20. С. 98—102.
14. Weise Th., Thakur R. The UN and Global Governance: An idea and its Prospects. University of Indiana Press, 2003. 348 p.
15. Castells M. The Rise of the Network Society the Information Age: Economy, Society and Culture. *Contemporary Educational Technology*. 2016. 7 (3). P. 500—509.

16. Schmidt V., Wood M. Conceptualizing throughput legitimacy: Procedural mechanisms of accountability, transparency, inclusiveness and openness in EU governance. *Public Administration*. 2019. Vol. 97. Is. (4). P. 727–740. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/padm.12615>
17. Piattoni S. Multi-level governance in the EU. Does it Work? Globalization and Politics: A Conference in Honor of Suzanne Berger. MIT, May 8 and 9, 2009. P. 12–16.
18. Зейтулаєва Е. Багаторівневість як теоретичний концепт та методологія управління суспільними процесами. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 2 (83). С. 15–20.
19. Бенівська Л.Я. Фінансове забезпечення делегованих повноважень органів місцевого самоврядування: проблеми та напрями вдосконалення. *Світ фінансів*. 2024. № 3 (80). С. 107–120.
20. European committee on democracy and governance (CDDG) report on multilevel governance. Adopted by the CDDG at its 18th plenary meeting (Strasbourg, 23–24 November 2023). URL: <https://rm.coe.int/report-on-multilevel-governance-final-2768-6653-0568-v-1/1680ad9120/> (дата звернення: 08.05.2025).

Надійшла 08.05.2025

REFERENCES

1. Bukowski J., Piattoni S., Smyrl M. Between Europeanization and Local Societies: The Space for Territorial Governance. Lanham: Rowman & Littlefield, 2003. 272 p.
2. Hooghe L., Marks G. Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-Level Governance. *American Political Science Review*. 2003. Vol. 97 (2). P. 233–243.
3. Schmitter P. Democracy in Europe and Europes Democratization. *Journal of Democracy*. 2003. No. 14. P. 70–79.
4. Libanova E., Romanyuk S. Kontseptualizatsiya polisub'yektnoho upravlinnya v sotsialnykh vidnosynakh. *Demohrafiya ta sotsialna ekonomika*. 2023. No. 3 (53). P. 33–50 [in Ukrainian].
5. Kozak V.I. Modernizatsiya publichnoho upravlinnya na zasadakh merezhevoho pidkhotu. *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya*. 2018. Vol. 1. P. 14–21 [in Ukrainian].
6. Tkalya O.V. Rozuminnya nalezhnoho vryaduvannya za suchasnykh umov. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernad'koho*. 2020. No. 2. P. 125–130 [in Ukrainian].
7. Fadeyev M. Osoblyvosti yevropeyskoho upravlinnya v konteksti bahatorivnevoho vryaduvannya. *Naukovi pratsi Mizh-rehionalnoyi akademiyi upravlinnya personalom*. 2023. No. 2. P. 140–144 [in Ukrainian].
8. Suvorov V.P. Bahatorivneve upravlinnya v konteksti realizatsiyi yevropeyskykh polityk shchodo rozbudovy Ukrainy na subnatsionalnomu rivni. *Derzhavne budivnytstvo*. 2023. No. 1 (33). P. 119–129 [in Ukrainian].
9. Bahatorivneve upravlinnya (multi-level governance) v umovakh modernizatsiyi publichnoyi vlady i stanovlennya demokratychnoho vryaduvannya v Ukraini: kolektyvna monohrafiya / uklad.: M.M. Izha, P.I. Nadolishnyi, L.L. Prykhodchenko, S.Ye. Sakhanenko ta in.; za zah. red. L.L. Prykhodchenko. Odesa, 2020. 480 p. [in Ukrainian].
10. Kotkovskyy V. Bahatorivneve upravlinnya yak mekhanizm rozrobky ta realizatsiyi derzhavnoyi polityky. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnya*. 2015. No. 4. P. 21–25 [in Ukrainian].
11. Kravtsiv V. Territorial development and regional policy in Ukraine. Lviv: Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, 2016. 100 p.
12. Dehtyarova I.O. Bahatorivneve rehionalne vryaduvannya ta bahatorivneve rehionalne upravlinnya: analiz spivvidnoshennya sutnisnykh kharakterystyk. *Derzhava ta rehiony*. 2016. No. 2 (54). P. 132–136 [in Ukrainian].
13. Chernyak M.Ye. Napryamky modernizatsiyi bahatorivnevoho vryaduvannya u konteksti rehionalnoho rozvytku. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2019. No. 20. P. 98–102 [in Ukrainian].
14. Weise Th., Thakur R. The UN and Global Governance: An idea and its Prospects. University of Indiana Press, 2003. 348 p.
15. Castells M. The Rise of the Network Society the Information Age: Economy, Society and Culture. *Contemporary Educational Technology*. 2016. 7 (3). P. 500–509.
16. Schmidt V., Wood M. Conceptualizing throughput legitimacy: Procedural mechanisms of accountability, transparency, inclusiveness and openness in EU governance. *Public Administration*. 2019. Vol. 97. Is. (4). P. 727–740. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/padm.12615>
17. Piattoni S. Multi-level governance in the EU. Does it Work? Globalization and Politics: A Conference in Honor of Suzanne Berger. MIT, May 8 and 9, 2009. P. 12–16.
18. Zeytulayeva E. Bahatorivnevist yak teoretychnyy kontsept ta metodolohiya upravlinnya suspilnymy protsesamy. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnya*. 2021. No. 2 (83). P. 15–20 [in Ukrainian].
19. Benovska L.Ya. Finansove zabezpechennya delehovanykh povnovazhen orhaniv mistsevoho samovryaduvannya: problemy ta napryamy vdoskonalennya. *Svit finansiv*. 2024. No. 3 (80). P. 107–120 [in Ukrainian].
20. European committee on democracy and governance (CDDG) report on multilevel governance. Adopted by the CDDG at its 18th plenary meeting (Strasbourg, 23–24 November 2023). URL: <https://rm.coe.int/report-on-multilevel-governance-final-2768-6653-0568-v-1/1680ad9120>

Received 08.05.2025

Iryna STORONYANSKA,
D. Sc. (Econ.), Professor, Deputy director,
“Institute of Regional Research named after
M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine”, Lviv, Ukraine,
orcid.org/0000-0002-0237-1409

Liliya BENOVSKA,
PhD (Econ.), Senior Researcher,
“Institute of Regional Research named after
M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine”, Lviv, Ukraine,
orcid.org/0000-0002-6987-5724

THE CONCEPT OF MULTI-LEVEL GOVERNANCE WITHIN THE FRAMEWORK OF REGIONAL AND LOCAL DEVELOPMENT

The article explores the principles of the multi-level governance (MLG) concept. MLG is defined as a decision-making process aimed at achieving jointly agreed objectives in specific areas of public life. It involves a system of institutions and actions by public authorities operating at different levels of government, coordinated both among themselves and with representatives of the private and public sectors. Decisions are made in a multi-actor, institutionalized environment where most participants are formally independent but functionally interdependent. The decision-making process is preceded by formal and informal interactions, including consultations, negotiations, consensus-building, and agreements.

The article identifies key features of the transformation of the MLG model, such as the increasing role of the subnational level; the decline of hierarchical control and the strengthening of horizontal linkages; greater mobility and the use of informal networks; enhanced cooperation within subnational authorities; and the internationalization of horizontal cooperation among subnational entities.

The main challenges to implementing MLG in Ukraine are also examined. These include the need for greater social and political maturity among citizens and institutions to support reduced hierarchy and expanded horizontal coordination; the risk of political and social conflict, risk of elite dominance, and lobbying where local elites are overly influential and local governments lack institutional capacity; underdeveloped institutional frameworks; and insufficient coordination across levels of government and policy sectors, reflected in the inconsistency of programmatic documents (e.g., programs, strategies) developed at different administrative levels.

Keywords: multi-level governance, coordination, decentralization, subnational level, regional and local development.

Редакція наукового журналу «Економіка та право» приймає написані спеціально для журналу статті, що раніше не публікувались (навіть окремими частинами; див. положення про плагіат та самоплагіат). Матеріали для опублікування подаються українською або англійською мовами та мають бути оформленими відповідно до наведених нижче вимог. У своїй діяльності Редакція керується положеннями Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 15.01.2018 № 32. Для опублікування матеріалів у журналі необхідно на адресу ekon.pravo@gmail.com надати такі документи:

1. Довідку про автора (авторів): ПІБ, науковий ступінь і вчене звання, посада й організація, де працює автор (автори), контактний телефон, адреса електронної пошти, назва статті та обрана тематична рубрика. Кількість авторів не має перевищувати трьох осіб.
2. Рукопис статті (обов'язково у форматі *.doc), який відповідає таким вимогам: обсяг 18—30 сторінок формату А4 (210 × 297 мм), шрифт *Times 14*, міжрядковий інтервал — 1,5. Обсяг статті за рішенням Редакції може бути збільшено.
3. Авторський реферат англійською мовою (не менше 1800 знаків).
4. Відскановану рецензію доктора юридичних чи економічних наук (відповідно до профілю статті). Автори — доктори наук подають лист-рекомендацію від аналогічного за науковим ступенем спеціаліста за тією ж спеціальністю.

Надання оригіналу рецензії (листа-рекомендації) обов'язкове!

Після надання вказаних матеріалів відбувається їхнє внутрішнє рецензування членами Редакційної колегії. За результатами такого рецензування автора повідомляють про прийняття або про відмову у прийнятті до друку наданих матеріалів. Технічні та інші додаткові вимоги (зокрема щодо подання таблиць і малюнків) — на вебресурсі наукового журналу «Економіка та право» www.economiclaw.kiev.ua (вкладення «Авторам»). Відскановані таблиці та малюнки не приймаються!

Структура статті повинна відповідати вимогам, викладеним у Постанові Президії ВАК України від 15.01.2003 № 7-05/1 і містити такі елементи:

- **вступ** (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; допомагає оцінити стан проблеми на світовому та регіональному рівнях, містить не більше 10 посилань на періодичні та монографічні видання, які вийшли друком за останні 5—10 років, у тексті вступу не допускається формування більше трьох джерел в одних дужках);
- **аналіз останніх досліджень і публікацій** (започатковано розв'язання даної проблеми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означене дослідження, виявлення наявності наукової дискусії щодо предмета дослідження);
- **постановка завдання** (мета статті, яка має бути сформульована коректно, відповідати «результатам дослідження» й назві дослідження, та яка не є «теоретично недосяжною» для розв'язання, або таке дослідження не може бути здійсненим з урахуванням граничних обсягів статті);
- **результати дослідження** (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів, результати не дублюють дані таблиць та графіків, пояснюються здійснені в дослідженні відкриття тощо);
- **висновки** є підсумковим розділом статті та повинні бути лаконічними, конкретними, мають відповідати меті та назві статті, не повинні дублювати фрази з анотації та починатися фразами «у результаті проведеного дослідження були отримані такі результати...» тощо, містять нову інформацію та не допускають перефразування будь-яких розділів дослідження, мають окреслення перспектив подальших досліджень, містять дані щодо адресатів дослідження та його ефекту, прогнозу впливу дослідження на суспільні відносини;
- **список літератури** (нумерація за порядком посилання у тексті). За вимогами до міжнародних систем цитування, автори статей повинні надавати список літератури у двох варіантах:
 - а) мовою оригіналу (оформлюється за вимогами ДСТУ 8302:2015 «Національний стандарт України «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»). Допускається відсутність у списку літератури назв та даних окремих нормативних актів з метою недопущення перевантаження статті посиланнями;
 - б) у романському алфавіті — *References* (транслітерований латиницею список літератури), зазначаючи у ньому в тому ж порядку усі джерела літератури, незалежно від того, чи є серед них іноземні.

Рукопис починається з індексу УДК. Далі наводяться двома мовами (українською та англійською) ініціали та прізвища авторів, їх науковий ступінь та вчене звання, посада та місце роботи, назва населеного пункту та країни, авторський *ORCID ID* (обов'язково). Наступний рядок — назва статті. Після назви статті — коротка анотація та ключові слова (двома мовами). Далі — текст статті, список літератури та *References*.

Редакцією здійснюється перевірка надісланих матеріалів на наявність плагіату (самоплагіату). Автор несе відповідальність за оригінальність тексту статті. Не допускається надлишкове самоцититування по тексту статті, якщо таке цитування не пов'язане із метою статті та дає змогу уникнути дублювання вже надрукованого в інших виданнях матеріалу. Автори, у статтях яких виявлено плагіат, позбавляються права друку матеріалів у наступних випусках наукового журналу. Редакція залишає за собою право інформувати наукове співтовариство про виявлені факти плагіату.

Статті, оформлені з порушенням цих правил, Редакція журналу не розглядатиме.

Детальна інформація — на вебресурсі наукового журналу «Економіка та право» www.economiclaw.kiev.ua